

## СПІВВІДНОШЕННЯ СТ. 227 КК УКРАЇНИ ІЗ ЗАКОНОМ “ПРО ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ВИМОГИ ДО БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ” У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ



**Наумчук Наталя Володимирівна**

*аспірантка кафедри кримінального права і кримінології  
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[1].

Зміцнення здоров'я нації є одним із вагомих чинників національної безпеки. Дуже важливими у сфері охорони громадського здоров'я є питання стосовно безпеки харчових продуктів.

Системи управління безпечністю харчових продуктів застосовують практично в усьому світі як надійний захист споживачів від небезпек, які можуть супроводжувати харчову продукцію. Більше того згідно принципів системи аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок (НАССР) виробником повинен забезпечуватися необхідний рівень безпеки продукції в процесі її виробництва, причому саме в тих критичних точках технологічного процесу, де може виникнути загроза появи небезпечних чинників.

В Україні також запроваджено постійно діючі процедури, які засновані на принципах НАССР. Зокрема, в ч.2 ст.9 Закон України «Про дитяче харчування» зазначено, що виробники продуктів дитячого харчування зобов'язані застосовувати на своїх підприємствах санітарні заходи та належну практику виробництва, систему аналізу ризиків та контролю (регулювання) у критичних точках (НАССР) чи інші системи забезпечення безпечності та якості.

В п.2.ч.2 ст.20 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» вказано, що оператори ринку зобов'язані розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, а також забезпечувати належну підготовку з питань застосування постійно діючих процедур, що базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, осіб, які є відповідальними за ці процедури, під час виробництва та обігу харчових продуктів.

Отже, виробники продукції повинні контролювати всі етапи своєї діяльності для гарантування безпечності виробленої продукції.

В ст. 227 КК України відповідальність передбачена лише за введення в обіг небезпечної продукції. Доцільним видається передбачити на законодавчому рівні кримінальну відповідальність за виготовлення небезпечної продукції з метою збуту.

В Законі України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” виробництвом визначають діяльність, пов'язану з виробництвом об'єктів санітарних заходів, у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво, підготовку, змішування та пов'язані з цим процедури, обробку, наповнення, пакування, переробку, відновлення та інші зміни стану об'єкта.

В Законі України “Про захист прав споживачів” визначення поняття “виробництво ” не надається взагалі, натомість введення продукції в обіг визначено як дії суб'єкта господарювання, спрямовані на виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою самостійною або опосередкованою реалізацією на території України.

Для того, щоб коректно і правильно визначитися з тим, за що ж все-таки передбачати кримінальну відповідальність: за “виробництво небезпечної продукції” чи за “виготовлення небезпечної продукції” слід розібратися зі змістовим навантаженням зазначеним понять.

В академічному тлумачному словнику української мови під виробництвом розуміють: 1) виготовлення, вироблення предметів, матеріалів і т. ін., 2) процес, в ході якого люди, зв'язані між собою певними виробничими відносинами, створюють матеріальні блага, необхідні для суспільства, 3) праця над безпосереднім виготовленням продукції[2, с. 474].

Виготовлення ж розтлумачується як дія за значенням виготовити, тобто виробляти, робити що-небудь[2, с. 377].

В практичному словнику синонімів української мови слова “виробляти” і “виготовляти” визначені як синоніми[3, с.45].

Отже, з огляду на правила української мови слова “виробляти” і “виготовляти” будемо вважати синонімами, тобто словами тотожними за своїм значенням.

Слід навести приклад, коли законодавець розрізняє аналізовані поняття, надаючи їм різного змістового навантаження, Зокрема, в ст.307, 309 КК України, де мова йде про незаконне виробництво та виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Під незаконним виробництвом наркотичних засобів та (або) психотропних речовин слід розуміти всі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують, здійснені всупереч установленому законом порядку.

Серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин слід розуміти виробничий процес, спрямований на отримання партій наркотичних засобів, психотропних речовин за відповідною технологією, стандартом, зразком.

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин - це всі дії (включаючи рафінування, підвищення в препараті концентрації наркотичних засобів і психотропних речовин чи їх переробку), здійснені всупереч встановленого законом порядку, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові до використання та (або) вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин або лікарські засоби, що їх містять, чи інші наркотичні засоби, психотропні речовини.

Під незаконним виготовленням прекурсорів слід розуміти процес їх одержання з відповідної вихідної сировини будь-яким способом, у будь-якому вигляді (порошку, рідини, суміші тощо), приготування шляхом змішування різних хімічних препаратів або хімічного синтезу (реакції)[ 4, с.15-20].

Отже, відмінність вбачається в кількості виробленого, коли під виробництвом визначено серійне одержання, та в способі виготовлення:

виробництво здійснюється за відповідною технологією, стандартом, зразком, а виготовлення здійснюється будь-яким способом.

Вважаємо за доцільне, спираючись на правила української мови, поняття “виготовлення небезпечної продукції” та “виробництво небезпечної продукції” визнавати тотожними.

На нашу думку, виготовлення небезпечної продукції включає в себе здійснення будь-яких дій, в результаті яких вироблено продукцію, яка є небезпечною для життя, здоров'я людини.

В ст.238 КК РФ передбачена кримінальна відповідальність за виготовлення з метою збуту товарів та продукції, які не відповідають вимогам безпеки щодо життя та здоров'я споживачів.

Аналізуючи розуміння поняття “виготовлення небезпечної продукції” вченими Російської Федерації зустрічаємо такі пояснення в науково-практичних коментарях до кримінального законодавства РФ:

1) як виробничий процес, в результаті якого з'являється відповідна готова продукція[5];

2) як виготовлення і підготовка до передачі споживачеві товарів (промислових і продовольчих) або продукції для реалізації і постачання їх сертифікатом відповідності, виданими за правилами системи сертифікації, маркування продукції за наявності ліцензії на застосування знака відповідності[6];

3) як промислове виготовлення продукції з метою задоволення споживчого попиту. Продукція вважається виготовленою з моменту її надходження на склад в готовому вигляді з оформленими документами, передачі або оформлення передачі споживачеві товару або продукції для реалізації [7].

Очевидним, є те, що в більшості випадків під виготовленням небезпечної продукції мається на увазі виготовлення відповідної продукції в межах промислового виробництва, що є спірним, оскільки виготовлення небезпечної продукції може відбуватися і в кустарних умовах також.

Виготовлення небезпечної продукції це діяльність, яка триває певний проміжок часу, тому виникає питання з якого моменту таку форму злочинного діяння слід вважати закінченою.

На думку, Рагозіної І.Г. дії винного, пов'язані з виробництвом товарів і продукції, повинні вважатися закінченими тільки з того часу, коли буде виготовлена хоча б одна одиниця товару чи продукції, що не відповідає

вимогам безпеки. Це впливає з того, що, поки товар не виготовлений, відсутній предмет злочину, який, є обов'язковою ознакою складу злочину в силу того, що він таїть у собі небезпеку для життя і здоров'я споживачів. Якщо для виробництва товарів і продукції винним буде придбана сировина що не відповідає вимогам безпеки, то процес виробництва, перерваний за обставинами, не залежними від його волі, повинен кваліфікуватися як замах на вчинення зазначених дій [8, с.76].

Вважаємо слушною думку Рагозіної І.Г. з приводу того, що дії винного з приводу виготовлення небезпечної продукції вважаються закінченими з моменту виготовлення хоча б однієї одиниці такої продукції.

Якщо ж винним була виготовлена чи придбана небезпечна сировина для подальшої переробки в продукцію, але процес виробництва був зупинений не залежно від його волі, такі дії слід кваліфікувати як незакінчений замах на виготовлення з метою збуту небезпечної продукції.

Диспозиція ст.227 КК України є бланкетною, що передбачає необхідність звернення до нормативно – правових актів, в яких існують вимоги щодо безпечності продукції та яка продукція вважається небезпечною. Тим часом далеко не всі питання, пов'язані з безпекою на споживчому ринку, належним чином регламентовані.

Аналізуючи Закон України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів”, логічним є висновок, що злочин у формі виготовлення та збуту небезпечної продукції може вчинятися як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності, коли особа знаючи про небезпечність продукції не вжила заходів, які повинна була вжити. Зокрема, згідно ч.3 ст.20 цього закону якщо оператор ринку вважає або має підстави вважати, що харчові продукти, які він ввіз (переслав) на митну територію України, виробив, переробив або обіг яких здійснює, не відповідають вимогам безпечності, він негайно розпочинає процедуру вилучення цих харчових продуктів з обігу та у строк не більше двох робочих днів письмово інформує про виявлену невідповідність компетентний орган. Якщо такі харчові продукти могли потенційно потрапити до споживача, оператор ринку інформує споживачів про причини їх вилучення та у разі потреби відкликає харчові продукти, якщо застосування інших заходів є недостатнім для досягнення прийнятного рівня захисту здоров'я споживачів.

Отже, якщо оператор ринку, знаючи про небезпечність продукції не вилучає її з обігу, не інформує про виявлену невідповідність компетентний

орган, не відкликає продукцію при потребі, він вчиняє злочин шляхом бездіяльності.

Що ж стосується зберігання та транспортування небезпечної продукції вважаємо також доцільним передбачити кримінальну відповідальність за такі злочинні дії.

Так, під зберіганням небезпечної продукції слід вважати дії, пов'язані з фактичним перебуванням продукції у володінні винного.

Транспортуванням вважаємо переміщення небезпечної продукції будь-яким способом з одного пункту в інший.

Слід наголосити, що продукція можуть перебувати на складі готової продукції як у товаровиробника так і посередника, транспортування теж може здійснюватися виробником або іншою особою.

Для особи, яка не виробляла продукцію, а лише зберігала чи транспортувала відповідальність настає конкретно за ті дії, які вона вчинила. Що ж до виробника який і виробляв, і зберігав, і перевозив небезпечну продукцію з метою збуту вважаємо не слід кваліфікувати ці дії як окремі злочини, оскільки всі дії об'єднані єдиним наміром і прагненням досягти кінцевої мети.

Якщо власник продукції виявивши її небезпечність, вчинив всі необхідні дії для ліквідації небезпеки, зокрема вилучення продукції з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання небезпечної продукції( залежно від кожного конкретного випадку), він не повинен нести кримінальну відповідальність.

Відповідальність настає лише в тому випадку, коли особа не вчинила необхідних дій, згідно законодавство про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції або вчинила не всі необхідні дії, які повинна була і могла вчинити щодо такої небезпечної продукції.

У редакції ст. 227 КК України, яка набрала чинності 5 липня 2011 р., предметом злочину визначено «небезпечну продукцію». Необхідно проаналізувати що може бути небезпечною продукцією в контексті закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

Відповідно до ст. 1 Закону «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» безпечний харчовий продукт -

харчовий продукт, який не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання [11].

Під час встановлення небезпечності харчового продукту враховуються:  
звичайні умови використання харчового продукту споживачем, кожна стадія його виробництва, переробки та обігу;

інформація, надана споживачеві, зокрема про маркування включно з інформацією про дату кінцевого продажу, та інша загальнодоступна споживачеві інформація про уникнення негативних для здоров'я наслідків, пов'язаних з харчовим продуктом чи категорією харчових продуктів.

Під час встановлення шкідливості харчового продукту для здоров'я враховуються:

можливий короткостроковий чи довгостроковий вплив харчового продукту на здоров'я людини, яка його споживає, та на майбутні покоління;

можливий накопичувальний ефект токсичності;

особлива чутливість організму окремої категорії споживачів, якщо харчовий продукт призначений для цієї категорії споживачів [11].

В цьому ж таки законі, який зазнав нової редакції від 20.09.2015 р. дається визначення небезпечному харчовому продукту як харчовому продукту, що є шкідливим для здоров'я та/або непридатним для споживання.

Зазначене визначення небезпечного харчового продукту законодавцем викликає критичні зауваження. Зокрема, за правилами української мови сполучник “та” є сполучником єднальним, а сполучник “або” розділовим. Речення з розділовими сполучниками передають значення несумісності, взаємовиключення, чергування тощо [10].

Отже, з цього випливає, що для того щоб визнати харчовий продукт небезпечним достатньо лише його непридатності до споживання. Але ж непридатний не завжди означає небезпечний. Продукт може бути непридатним для споживання через сплив кінцевої дати для споживання, проте цілком безпечним.

Аналізуючи закон далі вбачаємо суперечність в самому тексті, а саме в ст.1 вказано, що непридатний продукт, у разі споживання за призначенням за звичайних умов такого споживання, не має шкідливого впливу на здоров'я людини[9].

На жаль, одне положення тексту закону прямо суперечить іншому.

Отже, хоча 20 вересня 2015 року й набула чинності нова редакція Закону України“ Про безпечність та якість харчових продуктів ”, відтоді закон має

назву - «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», все ж таки багато положень закону суперечать одне одному, некоректно та нечітко прописані, а тому вимагають подальшого вдосконалення.

### Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30.
2. Словник української мови: в 11 томах. — Київ. Наукова думка. —Том 1, 1970. — Стор. 474
3. Практичний словник синонімів української мови. Київ. «Українська книга», 2000– 480 стор.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002р. № 4 “Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів”//Вісник Верховного Суду України. - 2002. - № 4. - С. 15-20.
5. Новый комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации/Под ред. Радченко В.И., Шмарова И.В. и Михлина А.С. - М., 1996
6. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации/Подред: Лебедева В.М. - 2-е изд. - М., 2004.
7. Научно-практическое пособие по применению УК РФ/Под редакцией Лебедева В.М. - М., 2005
8. Рагозина И.Г. Уголовная ответственность за производство, хранение, перевозку либо сбыт товаров и продукции, выполнение работ или оказание услуг, не отвечающих требованиям безопасности: дис. ... кандидата юрид наук : 12.00.08/Рагозина Ирина Григорьевна. — Омск., 2001. — 188 с.
9. Закон України “ Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів ” від 23 грудня 1997 р.( з наступними змінами та доповненнями) (ст. 1) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>
10. Офіційний сайт української мови. Морфологія і правопис[Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://ukrainskamova.com/index/morfologija\\_i\\_pravopis/0-8](http://ukrainskamova.com/index/morfologija_i_pravopis/0-8)

*Стаття присвячена співвідношенню положень закріплених у ст.227 КК України із Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Запропоновано передбачити на законодавчому*



рівні кримінальну відповідальність за виготовлення, зберігання, транспортування небезпечної продукції з метою збуту. Проаналізовано співвідношення понять “виготовлення небезпечної продукції” та “виробництво небезпечної продукції”. У результаті дослідження запропоновано внести суттєві зміни до ст.227 КК України та зроблено критичні зауваження до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», прийнятого 20 вересня 2015 року у новій редакції.

**Ключові слова:** небезпечна продукція, виготовлення, виробництво, зберігання, транспортування, харчовий продукт, кримінальна відповідальність.

*Статья посвящена соотношению положений закрепленных в ст.227 УК Украины Закону Украины «Об основных принципах и требованиях к безопасности и качеству пищевых продуктов». Предложено предусмотреть на законодательном уровне уголовную ответственность за изготовление, хранение, транспортировку опасной продукции с целью сбыта. Проанализировано соотношение понятий "изготовление опасной продукции" и "производство опасной продукции". В результате исследования предложено внести существенные изменения в ст.227 УК Украины и сделано критические замечания к Закону Украины «Об основных принципах и требованиях к безопасности и качеству пищевых продуктов», принятого 20 сентября 2015 в новой редакции.*

**Ключевые слова:** опасная продукция, изготовление, производство, хранение, транспортировка, пищевой продукции, уголовная ответственность.

*The article is devoted to the ratio of provisions enshrined in the Criminal Code of Ukraine st.227 the Law of Ukraine "On basic principles and requirements for safety and quality of food stuff." An expected by law criminalize the production, storage and transportation of dangerous goods with intent to sell. Analyzed the relationship between "Production dangerous goods" and "manufacturing dangerous goods" Proposed to make significant changes to the Criminal Code of Ukraine st.227 and made critical remarks to the Law of Ukraine "On basic principles and requirements for safety and quality of food stuff", adopted September 20, 2015 in the new version.*

**Keywords:** dangerous products, manufacturing, production, storage, transportation, food stuff, the criminal responsibility.